

Asociální chování a trestná činnost mládeže

Tomáš Moucha

OBSAH

DÚM

Co je to vlastně DÚM

Přijímání svěřenců

Musíme plnit!

Jeden za všechny, všichni za jednoho

Potřebuji ručení

Vychovatelé

Financování ústavu

MLADISTVÍ DELIKVENTI

CESTA DO DÚM

Jak to vidí Jakub G.

Jak to vidí Jiří T.

SPOLEČNÝ ZÁVĚR

DÚM

Co je to vlastně DÚM

Tato tajuplná značka znamená diagnostický ústav pro mládež. Je to státní internátní výchovné zařízení, které komplexně vyšetřuje z hlediska psychologického, pedagogického a sociálního mládež s nařízenou ústavní nebo uloženou ochranou výchovou. Dále sem může být umístěn jedinec takzvaným předběžným opatřením, které ukládá sociální pracovník nebo se může jednat o dobrovolný pobyt, zpravidla na žádost rodičů. Tato mládež je dále po osmi týdnech pobytu rozmísťována do dalších zařízení. To znamená do příslušných typů dětských domovů a zvláštních výchovných zařízení, popřípadě do internátních škol pro mládež vyžadující zvláštní péči.

Přijímání svěřenců

Do DÚM se přijímají svěřenci na základě výše uvedených opatření. Spodní věková hranice pro možnost umístění do našeho ústavu je dána ukončením základní školní docházky. Do našeho ústavu nepřijímáme mladistvé s duševními nemocemi v akutním stádiu, bacilonosiče a mladistvé, jimž bylo nařízeno karanténní opatření.

Vlastnímu umístění předchází požadavek příslušného OPD (Obvodní péče o dítě) spolu s doručením potřebných materiálů (rodný list). Pokud jsou náležitosti v pořádku, mladistvý je zařazen do pořadníku a podle kapacitních možností předvolán sociální pracovníci DÚM k nástupu.

Mladistvé přiváží k přijetí nejčastěji pracovníci OPD, rodiče nebo příslušníci Policie ČR. Po příjezdu je provedena zdravotní prohlídka mladistvého a poté je přichází svěřence zařazen do jedné z výchovných skupin. Kritériem je vyrovnanost v počtu členů skupiny a vyrovnanost nově přichozích. Dále mladistvého přebere k vstupnímu pohovoru etoped, psycholog nebo sociální pracovník. Po ukončení pohovoru je nový svěřence předán žurnální službě, která provede odebrání oděvních součástí a zároveň vyčlení vhodný oděv na vycházky. Ostatní věci jsou uloženy do skladu. Je možné ponechat svěřenci jeden balíček cigaret. Po odebrání civilního oděvu je svěřence vybaven ústavním oblekem, který si ukládá do přidělené skříňky. Mladistvý pak přechází do přidělené výchovné skupiny, kde se okamžitě zapojuje do programu.

Musíme plnit!

Každý přichází je povinen plnit takzvaný individuální a skupinový limit. Je to týdenní cyklus, který je ukončen závěrečným týdenním hodnocením. Východiskem pro splnění týdenního limitu je plnění denního programu. Za každý den plnění úkolů získává svěřence 4 body - tj. 28 bodů za celý týden. Těchto 28 bodů je základním individuálním limitem svěřence. Plní-li svěřence všechny stanovené úkoly (úklidy, školní práce, sportovní činnost), může ke svému základnímu individuálnímu limitu získat další body navíc. Pro týdenní hodnocení je určující konečný zůstatek bodů. Týden je považován za splněný, pokud svěřence dosáhl alespoň 26 bodů. Splní-li tedy individuální limit, má nárok na odměny (společná vycházka, samostatná vycházka, osobní výhody, podměněné propuštění).

Jeden za všechny, všichni za jednoho

Kromě individuálního limitu existuje již zmíněný skupinový limit. Ten se vypočítává násobením individuálního limitu počtem hodnocených členů ve skupině. (Ve skupině je 5 hodnocených členů. Skupinový limit je tedy $26 \cdot 5 = 130$ bodů.) Pokud je dosažen skupinový limit vyšší, než limit daný, skupina splnila svůj skupinový limit. V tomto případě se skupině započítává do soutěže 5 skupinových bodů. Za každého „nepřítel“ si skupina odečte 1 bod. Další skup. body může získávat v týdenních činnostech (sportovní odpoledne, škola, pracoviště). Za vítězství v soutěži má skupina jisté výhody (celodenní akce).

Potřebuji ručení

Ručení je skupinové vyjádření důvěry novému svěřenci DÚM. Ručení může svěřenec získat za podmínek dobrého plnění individuálního limitu, aktivní práce na programu skupiny nebo je-li minimálně 6 dnů v DÚM.

Udělené ručení svěřenci umožňuje zúčastňovat se programů mimo DÚM, být zařazován do pracovní skupiny nebo přípravky (volný pohyb mimo zařízení) a pobírat další výhody z toho plynoucí (dovolenka, samostatná vycházka).

Ručení se automaticky ztrácí útekem z DÚM a nevrácením se z dovolenky ve stanoveném termínu.

Vychovatelé

Úkolem výchovného pracovníka je řídit veškeré činnosti prováděné v ústavu. Je v jeho zájmu být vždy na program připraven, neboť v opačném případě okamžitě ztrácí autoritu. Je to osoba jednou milovaná, podruhé nenáviděná, uznávaná, zesměšňovaná, zkrátka člověk nikdy neví na čem je. Dobrý vychovatel si to ale zjistí.

Vedoucím tohoto teamu je hlavní vychovatel, který zároveň odpovídá řediteli ústavu za perfektní plnění vychovatelských povinností. Je i v jeho zájmu vytvořit dobrý kolektiv pracovníků, neboť nálady pedagogického sboru se přenáší do celkové úrovně práce. Tito lidé jsou zkrátka pilířem celého diagnostického ústavu.

Financování ústavu

DÚM patří pod ministerstvo školství. To znamená, že je financován ze státních dotací. Rodiče nedoplácejí nic. Snídaně, oběd, svačina a večere přijdou ústav pro jednoho svěřence asi na 64 korun. K tomu musíme započítat i hygienické potřeby, ošacení, kapesné atd. To tedy znamená, že jeden svěřenec přijde ústav na 150 - 200 korun.

Možnost sponzorování soukromou osobou je vyloučena, nicméně dotace jsou nesporně vyšší než pro ostatní školská zařízení.

MLADISTVÍ DELIKVENTI

Při studování příčin asociálního chování svěřenců jsem došel k poznatku, že téměř v 90% případů, chlapci nedokon-

čili profesionální přípravu. Velký podíl na tom má nedokončená základní docházka, nevhodný výběr profesí, rodinné prostředí atd. Svěřenci byli mnohdy již od mateřské školky považováni za špatně přizpůsobivé nebo přizpůsobené. V těchto intencích byli hodnoceni vychovatelé a v těchto intencích se často vytvářel jejich sebeobraz a podle něj také často jednali jako bytosti, vymykající se danému pořádku, jako **delikventi**.

CESTA DO DÚM

Jak to vidí Jakub G.

Jméno, Příjmení: Jakub G.

Narozen: 25. ledna 1976

Bydliště: Mariánské Lázně

Přechodné bydliště: u sestry

Rodiče: rozvedeni, když mu bylo sedm let

Matka: Helena Z., znovu provdána, v domácnosti

Otec: Petr G., invalidní důchodce

Otec Jakuba: Ivan Z., montér, žije s matkou

Sourozenci: starší sestra, mladší bratr

Umístěn: DVÚ Kamenná Lhota, DÚM Praha 2

VSTUPNÍ INFORMACE (DÚM)

Jakub pochází z rozvrácené rodiny. Rodiče se rozvedli, když mu bylo sedm let. Matka se znovu provdala a začala mít výchovné problémy se synem. Chlapec do té doby aktivně sportoval, dokonce hrál dorosteneckou první ligu v hokeji. Nabídky i z Německa. Příchodem nového otce, Jakubův život dostal nový řád. Otec je alkoholik, agresivní povahy. Do těchto tajů zasvěcoval i své nevlastní děti. Jakubův mladší bratr alkoholu zcela propadl, ale on sám ho odmítal. Velmi časté konflikty s otcem, které Jakub řeší útekem z domu. Pohybuje se v závadové partě, nechává se živit dívkami. Pravděpodobně dělá „pasáka“. Časté absence ve škole. Rodina nereaguje ani na upozornění školou, ani na upozornění sociální pracovníce. Drobná trestná činnost (krádeže cigaret, alkoholu atd. a následný prodej). Vyšetřován policií ohledně výše zmíněné prostitutky. Zcela se nepotvrdilo. Na základě soudního usnesení umístěn do dětského domova. Tam velice časté útekem, absence v práci, pohlavní styk s nezletilými dívkami. Umístěn do diagnostického ústavu na pozorování.

ZÁZNAM ROZHOVORU

Já: „Prosím tě, pověz mi něco stručného o mámě a o tátovi.“ Jakub: „Takže, naši se rozvedli, když mi bylo sedm let. Mám tedy nevlastního otce a dostal jsem se sem do dětského domova kvůli němu. Bylo to v patnácti letech.“

Já: „Moment, proč jsi se sem dostal kvůli němu, jak si to vysvětluješ?“

Jakub: „Protože, jako jsme se neshodli jako, no. Čili nechtěl mě živit, a tak. Tak sem prostě začal chodit za školu.“

Já: „Máma na to reagovala jak?“

Jakub: „Matka na to jako reagovala, ale bála se, no. Pak se o to začala zajímat sociálka.“

Já: „A chodil jsi skutečně jenom za školu, že tě přerušuju?“

Jakub: „No chodil jsem jenom za školu, žádná trestná činnost, nic.“

Já: „A co jsi za tou školou dělal, co se tam tak dělává.“

Jakub: „Doma jsem většinou byl. Pak jsem se tedy dostal do toho dětského domova, tam jsem byl rok, od patnácti do šestnácti, pak jsem utek, z toho dětského domova, kvůli holce. V tom dětském domově jsem se učil, asi rok a půl.“

Já: „Čemu?“

Jakub: „Zedníka, pak jsem měl jít na hotelovou školu, ale tam jsem taky chodil za školu, pár áček jsem hodil, pak vlastně jsem se tam nedostal, pak jsem vlastně utek, no a měsíc před osmnáctkou jsem se vlastně vrátil.“

Já: „Táhlo tě třeba něco domů?“

Jakub: „Především máma, sourozenci.“

Já: „A jak nevlastní táta řešil konflikty u vás doma?“

Jakub: „Párkrát buď mě zbil nebo prostě nevím, no. Přes hlavu, všude.“

Já: „A co vlastní táta?“

Jakub: „Vlastní otec na mě byl dobřej, ale neklapalo jim to s mámou. Nevlastní otec byl na všechny tvrděj i na ségru, ale ta se brzy odstěhovala jinam. No a na bráchu byl jako normální. Nebo prostě takhle, my jsme chodili hrát závodně hokej, nekouřil jsem, nepil jsem, nic. No a že od čtrnácti začal kouřit, chodit na pivo, brácha a že s fotrem chodil do hospody, tak prostě ho měl radši než mě.“

Já: „A, kde jsi se tyto zlozvyky naučil ty.“

Jakub: „To jsem se naučil doma, když jsem chodil za tu školu.“

Já: „Jak se to vlastně všechno provalilo.“

Jakub: „Takhle, ze začátku jsem dopisy ze školy bral ze schránky. Pořád jsem měl komise, kde mi domlouvali, sociálka mi dávala taky hodně šancí, která chtěla, abych nešel do dětského domova, no a pak už jako...“

Já: „A proč jsi nechtěl takových šancí využít?“

Jakub: „Já začal do té školy chodit, chodil jsem třeba čtrnáct dní, pak jsem zase měl něco s nevlastním otcem doma, pak jsem zase nechtěl do školy nějak, třeba, týden jsem nešel do školy, protože jsem byl třeba nevyzpalej. Von vodjel do práce a já šel za školu, domu.“

Já: „Říkal jsi, že do školy jsi nechodil kvůli tátovi. Co jsi tím sledoval. Myslel jsi si, že tím tátu nějak potrestáš?“

Jakub: „To ne, ale že prostě já to nezvládal. Spát a tak. Já jsem chodil hrát hokej, brzo ráno jsem vstával na hokej a večer jsem ještě jezdil. Ne každý den, úplně, ale vlastně já byl nevyzpalej, nic. Ted'ko, když byl doma v tejdnu, protože on jezdil čtvrtek, pátek, neděle v tejdnu na montáže, tak jsem byl prostě nevyzpalej. Ve čtvrtek přijel, pohádali jsme se a já šel z baráku pryč. Vrátil jsem se až v pondělí.“

Já: „Kam jsi utíkal?“

Jakub: „Po kámoších - po holkách, ty mě živily.“

Já: „Když jedeš z diagnostáku domů, jak se k tobě chovají.“

Jakub: „No ze začátku jsou všichni milí, matka je teda furt, ta je teda dobrá, ségra taky, brácha ten už je takovej, už ho neheru za bráchu, protože místo toho, aby držel se mnou jako s bráhou, tak drží vlastně s nevlastním otcem. No a ségru tu mám jako svoji vlastní matku, protože ta mi pomohla taky hodně. Mohl jsem jezdit k ní, domů jsem nechtěl. V podstatě jsem se bál domů přijet, protože jsem nevěděl, co zase bude. Von fotr mlátil i mámu, von hodně pil. Přijel domů z práce a už byl vožralej a pak stačila malá záminka, třeba když bouchla sklenička a už řval. Někdý vzal na mámu i žid-

li. Hodně jsem se věnoval hokeji, ale v děcáku mi to zarazili, protože tam musel být rád. Až vodsud vyjdu budu se snažit začít znova, ale domu už se nevrátím.“

VLASTNÍ KOMENTÁŘ

Již v prvních větách rozhovoru se nemohu zbavit dojmu, že Jakubovým problémem bude otec. Okamžitě ne něj začíná svalovat své nynější problémy. Jako kdyby chtěl říci: „Za to může on. Jeho se ptejte.“ ON může za to, že mě neživil a proto JÁ jsem začal chodit za školu. Svoji matku staví do pozice ONA za to nemůže a okamžitě orientuje rozhovor na sociální pracovníci (asi se chce vyhnout dalšímu vyptávání).

Začíná mě napadat, jestli opravdu chodil jenom za školu. Jako odpověď se mi dostává ujištění, že ano, ale okamžitě ze sebe vyhrkne skoro přísahu, že nepáchal žádnou trestnou činnost (nechci se nechat odbít, a tak se znovu ptám). Opět vyhýbavá odpověď, opět hozená návnada, tentokrát v podobě dětského domova. Honem začíná povídat o tamních potížích. I tam za jeho problémy může někdo jiný (učňák, holka).

Snažím se zjistit jestli důvodem k útěku byla také rodina, třeba matka (tolik jí omlouval). Dostává se mi velice strohé odpovědi. Opět se dostáváme k problému otec. Jakub skoro pláče (to táta, to táta). Ale otec podobné problémy s ostatními členy rodiny nemá. Jeho mladší bratr s otcem vycházel, sestra se provdala. Když ponechám stranou otcovo nesporně špatné, někdy přehnané chování vůči matce a výchovné metody vůči Jakubovým sourozencům, musím koketovat s myšlenkou, že problém je úplně někde jinde než u otce. Zdá se mi, že táta funguje jako zástěrka a pádná omluva pro jeho problémové chování a pro jeho delikventní činnost - pít, kouřit, chodit do hospody, chodit za školu, to **všechno jsem se naučil kvůli fotrovi**.

Ve své výpovědi se zmiňuje o sportu, konkrétně o hokeji. Údajně velice dobrý hráč, skoro nadějný reprezentant, ale opět je to otec, který mu všechno znemožnil. Vůbec si neuvědomuje, že vzápětí otce omluví - pracuje jako montér a není doma **čtyři dny** v týdnu.

Myslím, že nevlastní otec je jeho veliký komplex. Tak dlouho přesvědčoval ostatní o vině otce na svých problémech, že jim sám uvěřil a jeho: „Fotr za to může.“ ho bude pronásledovat celý život. S tím souvisí i jeho nejasná věta a představa: „Budu se snažit začít znova...“.

Jak to vidí Jiří T.

Jméno, Příjmení: Jiří T.

Narozen: 11. května 1979

Bydliště: Pardubice

Přechodné bydliště: ****

Rodiče: žijí společně

Matka: Milena T., dělnice

Otec: Kamil T., toho času ve výkonu trestu, v opilosti srazil chodce, 1 rok nepodmíněně

Sourozenci: nemá sourozence

Umístěn: VÚM Pšov, DÚM Lublaňská Praha 2

Důvod umístění: opilost, krádeže v opilosti, útky z domova, toulky

VSTUPNÍ INFORMACE(DÚM)

Po odsouzení otce nepodmíněně na jeden rok, pro těžké

ublžení na zdraví (v opilosti srazil chodce), začali v rodině výchovné problémy. Matka nestačila na výchovu a ani matka otec nebyla schopna pomoci. V rodině je silný sklon k alkoholu. Matka podléhající stresům si svůj vztek slovně vybíjí na synovi. Chlapec poprvé utíká z domova. Příležitostně si přivydělává. Po návratu domů na internát v jeho pokoji vznikl požár, podle něj neúmyslně. Škoda asi 50 000. Matka ještě škodu zaplatí z pojistky, ale vzápětí dochází na internátě ke krádeži, z které je právem obviněn Jiří. Problém řeší útekem. Na útěku se dopouští další krádeže, tentokrát v opilosti. Usvědčen policií, odsouzen a umístěn do VÚM. Chlapec má nízké IQ, na pozorování v psychiatrické léčebně. Tichý, nenápadný, domů nechce ani na dovolenku. Silný alkoholik!

ZÁZNAM ROZHOVORU

Jiří: „Já jsem utíkal z domova kvůli problémům, které vznikaly v rodině a ve škole.“

Já: „Přibliž mi to trochu.“

Jiří: „Otec šel na výkon trestu, von byl napitej, jel autem a porazil jednu holku, ale nic jí nebylo. No a jak jsem chodil do školy, prostě stal se mi na intru požár v mém pokoji, takže to bylo na mě. Přišel jsem z práce a kouřil jsem, oni udělali, že mi zůstal vajíč v kapse, musel dýmat. Takže sem vlastně vinej kvůli tomu že, oni se mě ptali jestli vim určitě, že jsem típnul cigaretu, já jsem řek že jo a ještě se mě ptali jestli jsem ji určitě někam vhodil. No a prostě jsem ji někam hodil, ale možná že mi to mohlo spadnout někam do kapsy nebo tak.“

Já: „Byla nějaká škoda?“

Jiří: „No, asi tak 30 000. Matka už mě nebrala, nadávala mi a tak, no a já jsem přestal chodit do školy, protože se mi tam kluci vysmívali a tak. Nedalo se tam vydržet, pořád jsem se tam rval. To se dalo nějak přežít, matka řekla, že se to dá zaplatit z pojistky nebo tak, no jo, ale já na intru prostě ukrad nějaký peníze. Vono se na to přišlo, já jsem se bál jít domů, protože by mně máma zase nadávala, vyčítala by mně a zase by mě zřackovala. A tak jsem poprvé utek. No a to jsem byl tejdén na útěku, chytli mě v Kaplici. Pak mě odvezli domu, mamka si pro mě přijela a zase nějaký čas to bylo dobrý. No a pak mi to začala zase vyčítat a tak. Matka mi začala vyčítat všelijaký věci, že prostě, vona mi vyčítá pořád to, co se stalo. Prostě sem málo vydržel. Já sem vždycky, když jsem šel ven, tak jsem vždycky šel do lesa, tam kde je klid, protože u nás se pořád řvalo. No a už sem matce odsekával, ta se ke mně chovala ještě hůř, no a vždycky, když jsem se s ní trošičku pohádal, tak mi říkala, že jsem zkurvysyn, to jako že jsem nechtěný dítě. Prostě mě nechtěla mít. To mě úplně rozežralo, že jsem se rozhod ráno, až půjdu do školy, že uteču. Dva a půl měsíce jsem nebyl doma, jsem byl na útěku. Tam jsem si vydělával normálním způsobem, že sem pomáhal skládat uhlí a tak. Pak jsem šáněl brigádu a dostal jsem se do Brna, tam jsem se ptal a oni mě dali adrestu. Nejdřív jsem byl teda v Kladně, tam jsem dělal brigádu, že jsem dělal sádrový výrobky, no a já sem nechtěl, aby policie přišla na to, protože to byl slušnej člověk, že schovává nějakýho, co tady utek, aby neměl problémy. Tak jsem mu řek, jestli by mi nemoh najít brigádu někde jinde, amž by se dozvěděl, že jsem utek. Já jsem jako občanku měl. No a tak mě poslal do Brna, dal mi peníze, poslal mě do Náměště nad Oslavou. V Brně

jsem byl asi kolem měsíce a spal jem venku, pod širákem, protože bylo teplo. Pak jsem jel do Náměště nad Oslavou. A pak jsem pomáhal jednomu pánovi a ten tam měl svůj Euroshop parfémů, spíš drogistický zboží. No a tak jsem mu tam dělal, na zahrádce jsem mu pomáhal a tak, v domácnosti. On žil jenom se synem, no a tak jsem za to dostal spánek, jídlo a tak.“

Já: „On věděl, že jsi utekl?“

Jiří: „Ne, taky ne. Právě, že taky ne. Já jsem spal v jednom pokojíčku, kde byl bar s pitím. Prostě mi to neckalo, vzal sem načatou flašku, chtěl jsem si trošku cucnout. Já sem pil vlastně poprvý, no a tak jsem to do sebe nabublal a netušil jsem, co se se mnou děje. Prostě jsem usnul a pak jenom vim, že jsem se probudil, že jsem prostě něco dělal. Tělo mě jako vedlo samo, pak jsem se probudil ve vlaku. Vim, že jsem šel po silnici dopředu, sem nased na vlak, no a v Brně na nádraží mě chytli policajti.“

Já: „Jak probíhá takové zatčení.“

Jiří: „Já jsem jako šel tak divně, protože jsem měl obrovské bágel na zádech, tašky, voni mě jenom chytli za rameno, já jsem prostě už, netušil jsem co se děje a šel jsem prostě s nima na policii. A tam mi vyndali všechny věci, co jsem ukrad, vyslýchali mě a odvezli mě do Třebíče. Všechno se vrátilo, ten majitel, on věděl akorát to, že jsem bez pracovního poměru, žádnou škodu nechtěl zaplatit, škoda byla jenom to, že musel rozbít sklo, protože já jsem ho zamknul asi v pokoji. No nějak jsem mu všechno vrátil a pak jako sem věděl, že z domova uteču, protože to tam nevydržím. Prosil jsem sociální, aby mě nedávala domů, že prostě uteču.“

Já: „Myslíš, že kdyby byl táta doma, že by se to nestalo?“

Jiří: „Já myslím, že jo. Von otec pil s mojí babičkou, matka se s ním chtěla rozvíst, ale když táta měl tady to jednání ohledně toho zatčení. No tak byl pořád vopilejší a vopilejší a matka říkala, že by mu nechtěla ublížit tím rozvodem. No a tak to vzala. Otec strašně moc pil, fakt sme si moc nerozuměli. Pamatuju si, že mě ve čtrnácti strašně zbil, jak chlastal tak stratil nervy a seřezal mě. Já sem se i bránil a právě babka byla třeba taky napitá, ale křičela ať mě už nechá, že na něj jinak taky vlitne a dá mu pár facek. Tak mě vždycky nechal, ale pořád nadával, že sem radši šel ven nebo tak. Já bych doma radši vůbec nebyl. Matka mi udělala takovou ostudu, prostě já sem odmítl být doma, že radši půjdu na intr.“

Já: „Jakou ti udělala ostudu?“

Jiří: „Za prvý, nějaký drbný si přizvala domu a začala tam rozkecávat, že jsem debil, imbecil, blbeček a tak, že patříš do blázince.“

Já: „Proč myslíš, že to dělala?“

Jiří: „No vono to neklapalo už od začátku, když jsme se přistěhovali, prostě jsem byl něco jako navíc. Musel jsem si od ní i peníze půjčovat a to brala i přídatky od táty z kriminálu.“

Já: „Věříš, že by se vztahy až se vrátí mohly zlepšit?“

Jiří: „Ne! Poprosil jsem sociálku a ta mě dala do psychiatrické léčebny pro dospělé, no a dali mě do nějaký skupiny, kde jsou jenom takový, co se hned rozčlejí a tak. Tam sem byl tejdén, tam to klapalo perfektně, jsem tam pomáhal na zahrádě, no a pak mě přeřadili do dětský psychiatrický léčebny, nevím proč, jako, buď to bylo kvůli tomu, že mě neměla kam dát nebo kvůli tomu, že se jí zdálo, že jsem fakt úplnej cvok. Tam sem pobyl tři měsíce, šlo to perfektně, vy-

dělával jsem si čtyři koruny na hodinu. Tam to šlo teda dobře, tam byli kluci jako normální, akorát že brali prášky na záchvaty. Tam si sociálka řekla, co tam vlastně dělám, no a jednou nečekaně mně prostě řekla, že prostě odjíždím ve čtvrtek. Rovnou mi to řekla, aniž bych něco tušil, a tak. A tak jsem tady. Sem tady rád, hlavně ať nejsem doma.“

VLASTNÍ KOMENTÁŘ

Problémem Jiřího je údajně rodina a škola. Tyto dva fenomény prostupují celou jeho výpovědí, jako příčina jeho jednání. Otec za to může proto, že se opíjel, a šel za těžké ublížení na zdraví do kriminálu, matka proto, že ho nedokázala pochopit a škola za to může proto, že ho křivě obvinila ze způsobení požáru se škodou asi za 50 000 korun (sám přiznává 30 000).

Z větší části se zabývá jako prvotním stimulem svých problémů, internátem. Jeho pokoj vyhořel, ale on se diví, že je to na NĚJ (vajgla vodhodil, ale asi mu zůstal v kapse). Všichni mu pomáhali, ale on žije v domnění, že se mu smáli a dělali mu potíže. Matka ho dokonce z problému dostala, ale on zklamal znovu, tentokrát ukradl peníze. Tuto situaci řeší útekem z domova. Samozřejmě má proto svoje důvody (matka na něj řvala, vyčítala mu, fackovala ho). V tomto případě počítá s možností návratu a řekl bych, že jde o jistý způsob vydírání.

Jeho omluva pro jeho druhý útek je trvalá neshoda s matkou. Myslím, že je to opět nadsazené (opět hádky, fyzické násilí, vyčítání). „*Moje vina to není*“ (trošičku se chtěl pohádat).

Na útěku vystřídal řadu zaměstnání („*Vydělával jsem si normálním způsobem*“). Několik týdnů pracuje u „jednoho hodného pána“, s kterým se rozloučí tak, že ho vykrade. Může za to ovšem alkohol, který způsobí to, že ovládne jeho tělo a tím pádem ON neví, co se s ním děje („*A tak jsem to do sebe nabublal*“). To, že láhev nejdříve bez dovolení vzal, si ani neuvědomuje („*Nedalo mi to, tak jsem si ji vzal*“). Tolik špatná matka mu znovu pomůže, ale on již ví, že znovu uteče.

Problém svého alkoholismu vidí tak, že za to může táta. Nelíbí se mu, co dělá, ale sám jde v jeho stopách. Matka ho údajně zanedbávala (byl něco jako navíc). V jeho hlase cítím, že chce říci, „*kdyby mi máma chtěla pomoci, nakonec i ona může zato, že piju*.“

Z jeho výpovědi se zdá, že vůbec nechápe, kam se dostal, co to pro něj znamená a může znamenat („*tam byli kluci jako normální, akorát brali prášky na záchvaty*“). Navíc za to může sociálka, která ho „*vytrhla z míst, kde se mu fakt líbilo*“. Nakonec se i s tímto řešením identifikuje po svém („*Sem tady rád, hlavně ať nejsem doma*“.)

SPOLEČNÝ ZÁVĚR

Příběhy se postupně rozvíjejí kolem tří problematických okruhů. Je to rodina, a to především matka a otec, škola (vychovatelé, sociální pracovníci, ústavy) a koneckonců i společnost (závadové komunity).

Co se týče problému matky obou chlapců. Je patrný značný rozdíl v chápání matky, jako autority. Zatím co jeden má snahu si matku idealizovat, to znamená neobviňovat ji, chránit ji apod., druhý ji staví do pozice despoty, nenáviděného

člověka a příčiny všech problémů. Ovšem nutno připomenout, že pro Jakuba osobnost matky znamená neschopnost realistického náhledu na životní situaci (pocit viny vůči matce), zatímco Jiří osobnost matky zcela přehnaně kritizuje a neuznává. Snad mu chybělo citové zázemí, které by tolik potřeboval a přál si ho, ale nebylo mu umožněno. V Jiřího příběhu byla matka dominantní postavou, zatímco u Jakuba to byl otec.

Oba chlapečci pocházejí ze zcela dysfunkčních rodin. V jednom případě jde o nevlastního otce a ve druhém je otec mimo rodinu (nápravně výchovné zařízení). Nyní jsem se tedy dostal k otázce OTEC. Podle Jakubovy vize, otec je osoba, která za všechno může. Osobně si myslím, že je to ale trochu jinak. Jeho otec funguje jako pádný argument k omlouvání jeho deliktů. Je nesporné, že rodinu zanedbával, ale ostatní členové rodiny se situaci přizpůsobili a nebyly s nimi takové problémy, jako právě s Jakubem. Spíše si myslím, že se Jakub neuměl s novou skutečností vyrovnat a že neumí adekvátně řešit problémy. Nelze mu přece omluvit jeho absence ve škole i v době, kdy otec nebyl doma. Ano, jednodenní absence se pochopit dá, ale proč celý týden nebo 14 dní? Oba uvádějí, že je otcové přehnaně trestají. Samozřejmě to je možné, ale nelze tento problém vyřešit útekem z domova a následnou trestnou činností, což ostatně oba uznávají. V Jiřího případě by asi autorita otce také byla k ničemu (i kdyby byl doma). I on neumí objektivně posuzovat problémové situace. V tom se oba chlapečci od sebe vůbec neliší.

Dalším mezníkem jejich starostí je škola. Škola neumí „posoudit správně jejich jednání, škola je proti nim“. Jeden tím, že do školy nechodí trestá otce, druhý školu obviňuje ze lži, příkoří, nedostatečných šancí k omluvě a možnosti seberealizace. To, že ve škole měli mizerný prospěch, problémy se spolužáky jakoby stavějí na vedlejší kolej. Jakýmsi světlem v tomto tunelu je pro ně sociální pracovník, ovšem i ten může jejich ego zklamat.

Projdeme-li cestou rodiny a školy zjistíme, že se oba již úspěšně dostali na takzvanou „šikmou plochu“. U Jakuba může ihned napadnout otázka, kam vlastně vůbec chodil, kde spal, kdo mu nabídl pomocnou ruku. Z textu to pod určitou tajemnou rouškou vystupuje pouze v určitých náznacích. „*Pobýval jsem u holek, holky mě živily*.“ Nepochybně se dostal do silně asociální party, která se zabývala prostitucí, krádežemi atd. Myslím, že prostituce (pasák), to je ten problém, který chtěl přede mnou schovat ve své výpovědi. „*Prodávám holky, ale nebýt mého táty, tak jsem to nikdy nedělal, asi bych hrál hokej*.“ To by nepochybně byla jeho odpověď na přímou a nekompromisní otázku. U Jiřího by to bylo trochu jinak. Ten přede mnou skrýval patologický alkoholismus, který ho vedl k trestné činnosti. Ovšem i u něj za to mohla rodina, zejména tedy matka. Tuto myšlenku si vnutil natolik, že mnohdy jediné náhradní řešení svých stressů, konfliktů a komplexů vidí v požívání alkoholu. Alkohol tedy chápe jako významného pomocníka pro únik ze světa reality.

S ohledem na jejich věk je ústavní výchova jediným možným řešením. Ukazuje se, že se zatím vůbec neztotožnili s faktickou myšlenkou, že jsou delikventi. Tomu mimo jiné nasvědčuje i výše uvedená snaha, svěst zodpovědnost za své asociální jednání na rodinu, školu i alkohol a další okolnosti, které zpochybní správnost jejich společenského zařazení. Není ovšem zcela jasné, nakolik bude tato síla proti tlaku,

který na ně vyvíjí hodnocení vychovatelů k uvědomění vlastní identity, účinná (alespoň v tom smyslu, že nebudou pokračovat ve své dosavadní trestné činnosti). K přesnějšímu odhadu ohledně jejich výchovy, by se mohlo vycházet z bezprostředních příčin a interpretace konkrétních trestných činů.

Zatím je jisté, že ani pobyt v DÚM jim neumožní objek-

tivní vhled do budoucnosti a poučení se z chyb minulosti. Je sice záměrem a úkolem ústavu svěřence na tuto skutečnost přivést, ale zatím není ani v jeho silách přimět svěřence k osobní odpovědnosti za to, jak přecházeli v minulosti k delikventnímu jednání.